

Сажетак: У раду аутори указују на бројне проблеме који прате процес уставних реформи у Босни и Херцеговини. С тим у вези се посебно скреће пажњу на различита виђења будућности земље од стране политичких елита три конститутивна народа (Бошњака, Хрвата и Срба), али и на немогућност представника међународне заједнице да усагласе властите ставове и представе их босанскохерцеговачким политичким актерима. Посебан акценат у овом раду је посвећен конкретним предлозима Сједињених Америчких Држава и Европске уније у вези са изменама и допунама Устава Босне и Херцеговине током такозваног Бутмирског процеса (2009). Међутим, аутори закључују, да полазећи од чињенице да ће наредни парламентарни избори у Босни и Херцеговини бити одржани током октобра 2010. године, неће бити постигнут минимални политички консенсус око уставних промена.

Кључне речи: Босна и Херцеговина, Дејтонски споразум, Устав, Бошњаци, Хрвати, Срби, међународна заједница, Сједињене Америчке Државе, Европска унија, Северноатлантски савез

Увод

Троипогодишњи рат у Босни и Херцеговини заустављен је потписивањем „Општег оквирног споразума за мир” у Дејтону 21. новембра 1995. године. [\[1\]](#) Већ током првих година спровођења овог мировног споразума показало се да све три етничке заједнице и њихове политичке елите различито виде будућност Босне и Херцеговине као државе. И док, са једне стране, бошњачке и грађанске политичке партије у основи инсистирају на додатној централизацији устројства земље и с тим у вези предлажу успостављање државе са неколико мултиетничких региона,

[\[2\]](#)

са друге стране политичке партије босанскохерцеговачких Срба инсистирају на очувању постојећих уставних надлежности и територијалног састава Републике Српске, која је на одређени начин верификована у Дејтонском споразуму.

[\[3\]](#)

Хрватске политичке партије, међутим, готово једногласно инсистирају на успостављању трећег, тзв. хрватског ентитета, који би се територијално подударао са некадашњом такозваном Хрватском Републиком Херцег–Босном.

[\[4\]](#)

Наиме, ова творевина била је успостављена на почетку рата у Босни и Херцеговини, али је захваљујући Вашингтонским споразумом о формирању Федерације Босне и

Херцеговине од 1. март 1994. године, на територијама које су контролисале пробошњачка Армија Републике Босне и Херцеговине и Хрватско вијеће обране (ХВО) формално престала да постоји.

[\[5\]](#)

Важно је, међутим, истаћи и да је Федерација Босне и Херцеговине, као касније један од два ентитета државе Босне и Херцеговине, од самог оснивања имала бројне проблеме у функционисању. То и данас потврђује нефункционалност федералних институција, недостатак координације између органа власти на нивоима кантона/жупанија и дубока етничка подељеност територија са бошњачком и хрватском већином.

[\[6\]](#)

И поред тога што су од 2000. године до данас изнете бројне иницијативе за измену Устава Босне и Херцеговини, који заправо представља Анекс 4. Дејтонског мировног споразума, у процесу утврђивања новог устројства државе се није далеко отишло. [\[7\]](#) Са друге стране, водећи чиниоци међународне заједнице покушавају да успоставе одређену еквилибрансу према трима странама у БиХ. То најбоље показује став Сједињених Америчких Држава у вези са уставним променама, а који полази од елиминације такозваних екстремних решења. Ово подразумева очување постојеће двоентитетске структуре БиХ, одсуство могућности укидања ентитета, али исто тако и немогућност формирања трећег, односно хрватског ентитета.

Управо у том контексту 19. октобра 2009. године је покренут Бутмирски процес, односно серија састанака водећих политичких партија, који су заједно иницирале Сједињене Америчке Државе и Европска унија, а у вези са стварањем могућности да се захваљујући реинжењерингу централних органа власти у Босни и Херцеговини створи оквир захваљујући којем би ова земља била спремна да успешно оконча процес евроатлантских интеграција (приступање Европској унији и Северноатлантском савезу). Међутим, и поред бројних састанака и покушаја да се превазиђу очигледне разлике у виђењу будућности уставне структуре БиХ, није дошло до напретка, тако да се може закључити да је наведена иницијатива суштински пропала. Битно је напоменути и да је такозвани Прудски процес, као аутохтона иницијатива босанскохерцеговачких лидера, у међувремену такође пропао, и поред једне декларације која је била усвојена крајем јануара 2009. године и која је предвиђала могућност успешног окончања реформи уставног система земље.

Узимајући у обзир да се ускоро приближавају и парламентарни избори у Босни и Херцеговини (током октобра 2010), није реално очекивати да се ситуација с тим у вези измени. Једини изузетак може представљати пресуда Европског суда за људска права у Стразбуру који је поједине делове Устава БиХ 22. децембра 2009. године прогласио неусаглашеним са Европском конвенцијом о људским правима, и то у вези са

представљањем националних мањина (уставни назив – „остали“) на нивоу Председништва и Дома народа Парламентарне скупштине Босне и Херцеговине.

Различита виђена структуре Босне и Херцеговине – препрека за постизање минималног консенсуса политичких лидера у вези са изменама Устава

Може се закључити да су становишта политичких партија три конститутивна народа у Босни и Херцеговини и даље готово сасвим везана за период непосредно уочи избијања оружаних сукоба у овој земљи априла 1992. године. У оквиру бошњачког националног корпуса у Босни и Херцеговини данас су се јасно издиференцирала два виђења будућности државе. Странка демократске акције БиХ, као најутицајнија бошњачка партија, прихвата реалност успостављену Дејтонским споразумом и с тим у вези постојање два ентитета. Са друге стране, Странка за Босну и Херцеговину своје политичке ставове формулише у тежњи за укидањем постојећих ентитета и за стварање нове регионализоване и децентрализоване државе. [8] Ова неслагања су дошла до изражаја и приликом отпочињања Бутмирског процеса, којим је заправо покушано очување темељних начела Дејтонског споразума, укључујући и двоентитетску структуру земље уз стварање функционалних институционалних оквира на нивоу државе. Бошњачке политичке партије су, међутим, једногласно изричито против формирања моноетничких ентитета, свесни су притом да би то довело до стварања две мале територијалне целине са бошњачком већином у централној Босни и Бихаћкој регији. У политичком деловању Странке за Босну и Херцеговину уочљиво је настојање да се уз подршку водећих чинилаца у међународној заједници осигура доношење новог Устава БиХ, а не само измена постојећег конститутивног акта, што би резултирало и укидањем ентитета.

Српске политичке партије у Босни и Херцеговини се, без изузетка, противе евентуалном укидању Републике Српске или даљњем смањењу њених постојећих надлежности. Штавише, сваког пута када се од стране међународне заједнице, али и бошњачких политичких странака покрене питање уставних промена у Босни и Херцеговини, власти у Републици Српској најављују расписивање референдума о правном статусу овог босанскохерцеговачког ентитета. [9] Поред владајуће Странке независних социјалдемократата и водеће партије опозиције (Српска демократска странка, Партија демократског прогреса и Демократска партија Републике Српске) су, такође, против измене постојећих уставних компетенција Републике Српске, а у корист централних органа Босне и Херцеговине. Упорна инсистирања власти у Републици Српској да се организује референдум о подршци Дејтонском споразуму, као и изјашњавање грађана о статусу овог ентитета, међутим, користе се најчешће да се изврши додатна етнонационална хомогенизација српског бирачког тела.

Политичке странке са хрватским политичким предзнаком заправосе залажу за успостављање ентитета у којем ће већину представљати босанскохерцеговачки Хрвати. [\[10\]](#)

То је у последњих неколико година више пута подвучено, уз стално наглашавање да актуелни статус Хрвата у БиХ, премда конститутивног народа, није задовољавајући и да су они подвргнути пре свега бошњачкој мајоризацији. Наведени захтеви полазе од претпоставке да се нови ентитет мора формирати и на деловима територије Републике Српске, на којима су Хрвати живели у већини до почетка рата 1992. године у области Посавине. Око овог питања не постоје било каква размимоилажења између шест водећих политичких партија босанскохерцеговачких Хрвата,

[\[11\]](#)
а инсистирање на овим захтевима неретко доводи до проблема у функционисању ентитета са хрватском и бошњачком већином – Федерацији Босне и Херцеговине.

Сва наведена размимоилажења локалних бх. лидера у виђењима будућности Босне и Херцеговине као државе, резултирала су током априла 2006. и крајем 2009. године неуспехом две иницијативе за промену Устава. [\[12\]](#) Оба пута је показана некооперативност домаћих политичких актера у вези са прихватањем конкретних решења, али и стварна немоћ представника међународне заједнице да мотивишу локалне лидере да до договора дође.

У завршном документу са састанка лидера СНСД, СДА БиХ и ХДЗ у Прудама, који је био одржан 8. новембра 2008. године, било је одобрено да се отпочне са уставним променама у циљу усаглашавања Устава БиХ са Европском конвенцијом о људским правима. Предвиђено је да се кроз постојање „средишње разине власти”, али без икаквих прецизирања, настави са уставним реформама. [\[13\]](#) У Бања Луци је крајем јануара 2010. године била усвојена још једна заједничка изјава лидера три странке у којој је било наведено да ће БиХ након уставних промена бити децентрализована држава са три нивоа власти. Средњи ниво власти би чиниле четири јединице, али опет без конкретног навођења о којим јединицама се ради. Неколико месеци касније сва три лидера су суштински различито тумачила наводе из ове заједничке изјаве, а такозвани Прудски процес је и формално окончан без резултата.

[\[14\]](#)

Још један састанак председника три странке био је одржан у Сарајеву 25. марта 2009. године и на њему је било речи о значају наставка процеса. У заједничкој изјави са овог састанка је „договорено ... (да)... посланички клубови СДА БиХ, СНСД и ХДЗ БиХ у Парламентарној скупштини БиХ, заједно са другим политичким странкама, покрену

иницијативу за приступање изменама Устава Босне и Херцеговине према садржају и принципима дефинисаним Прудским процесом”. [\[15\]](#) Међутим, до таквог развоја догађаја није дошло.

У међувремену је уследила и пресуда Европског суда за људска права по тужби Јакоба Финција и Дерва Сејдића, припадника јеврејске и ромске заједнице, који су заједно покренули поступак против државе Босне и Херцеговине пред овим судом, а у вези са дискриминацијом етничких заједница које не припадају конститутивним народима. [\[16\]](#) Пресуда у овом предмету донета је 22. децембра 2009. године и у њој је наговештено да постоји уставна дискриминација мањинских заједница приликом кандидовања за функције члана Председништва БиХ и Дома народа Парламентарне скупштине. Још увек, ипак, нису утврђена уставна решења која ће елиминисати дискриминацију мањинских заједница у Босни и Херцеговини. У Босни и Херцеговини, према попису становништва из 1991. године, живи седамнаест националних мањина – Албанци, Црногорци, Чеси, Италијани, Јевреји, Мађари, Македонци, Немци, Пољаци, Румуни, Роми, Руси, Русини, Словаци, Словенци, Турци и Украјинци. Њихов статус је регулисан „Законом о заштити права припадника националних мањина”, који је донет 1. априла 2003. године, а у овом закону су наведена сва колективна права припадника ових заједница.

Захтеви међународне заједнице у вези са стварањем оквира за функционалнију државу Босну и Херцеговину

Сједињене Америчке Државе и Европска унија су током протеклих пет година инсистирале на бољој функционалности државе Босне и Херцеговине, не доводећи притом у питање опстојност њена два ентитета (Федерације БиХ и Републике Српске). До сада су постојала два веома озбиљна покушаја да се измени постојећи Устав Босне и Херцеговине, али су оба у међувремену доживела неуспех. Први пут је још априла 2006. године била покренута иницијатива да се усвајањем Амандмана на Устав Босне и Херцеговине ојачају овлашћења централних органа власти, као и да се у искључиву надлежност овог нивоа власти одреде нова и проширена овлашћења. Међутим, у Парламентарној скупштини Босне и Херцеговине овај предлог није био усвојен захваљујући одсуству двотрећинске већине посланика у оба дома.

У међувремену, од октобра 2009. године је отпочела нова иницијатива да се на темељима тзв. априлског пакета из 2006. године започну преговори водећих политичких партија у Босни и Херцеговини у вези са променама конститутивног акта ове земље. Но, захваљујући одбијању пробошњачке Странке за Босну и Херцеговину, која се противила

очувању тзв. ентитетског гласања, као и једногласном неприхватању понуђеног документа од стране хрватских политичких партија уследила је најпре криза такозваног Бутмирског процеса, а потом и његово окончање. Реч је најмање о низу састанка водећих политичких партија у Босни и Херцеговини који су били одржавани у војној бази НАТО у сарајевском насељу Бутмир од 19. октобра 2009. године. Састанцима су присуствовали представници Странке независних социјалдемократа Републике Српске, Странке за БиХ, Странке демократске акције, Социјалдемократске партије БиХ, Хрватске демократске заједнице, Хрватске демократске заједнице 1990. и Партије демократског прогреса Републике Српске.

У складу са финалним документом који је понуђен у оквиру Бутмирског процеса 21. новембра 2009. године овлашћења централних органа власти у БиХ би била ојачана у областима одбране и обавештајног рада, као и регулисања питања миграција и имиграција. Она би требала бити проширена и координацијом међународних комуникација и транспорта, али и успостављањем јединственог система индиректног опорезивања. [\[17\]](#) Са друге стране, у подељене надлежности између државе БиХ и њених ентитета би се убрајали унутрашња безбедност, опорезивање, изборни процес, правосуђе, пољопривреда, наука и технологија, заштита животне средине и локална самоуправа. [\[18\]](#)

У тексту Уставних амандмана је наведена и неопходност пуне координације органа државе, ентитета, кантона/жупанија и Брчко Дистрикта БиХ у вези са усаглашавањем ставова везаних за процес европских интеграција. [\[19\]](#) Зато се један део предлога амандмана на Устав БиХ тиче односа ове земље према међународним организацијама. С тим у вези је наведено да је искључива надлежност Босне и Херцеговине подношење захтева за чланство у међународним организацијама. У том контексту БиХ може пренети и одређене надлежности на те организације. У наведеном контексту посебно је истакнуто да БиХ може да закључује споразуме са Европском унијом, али и да преузима правне и политичке обавезе које из тога проистичу. Такође, у овом делу се напомиње и да БиХ и њени ентитети преузимају одговорност за спровођење споразума који су закључени са Европском унијом. БиХ се зато обавезује и на доношење законодавства, успостављање институција и осигурање начина имплементације наведених споразума.

На овај начин је заправо покушано да се јасно подвуче значај државног нивоа власти у односу према ентитетима како би се убудуће избегао сукоб надлежности у току процеса европских интеграција. Узимајући у обзир да се први став овог члана односи на све међународне организације може се закључити да се слична процедура очекује и у току приступања Босне и Херцеговине Северноатлантском савезу.

Бикамерални систем Парламентарне скупштине Босне и Херцеговине би, у складу са наведеним документом, требао бити очуван уз повећање броја посланика у Дому народа и у Представничком дому. [20] Новост је да се у Представничком дому Парламентарне скупштине БиХ предвиђа и најмање једно посланичко место за мањинске етничке заједнице, односно оне заједнице које не припадају конститутивним народима. И институција Председништва БиХ би према наведеним амандманима на Устав претрпела извесне промене кроз увођење функције председника и два потпредседника, који би били из реда различитих конститутивних народа. [21] Но, овде, супротно пресуди Европског суда за људска права није било предвиђено да и мањинске заједнице буду представљене. Новост је и избор чланова Председништва путем гласања у Представничком дому Парламентарне скупштине, а не непосредно на изборима како је то до сада био случај. Улога овако структурираног Председништва би била значајно измењана на међународном и унутрашњем плану у односу на досадашњу праксу. Такође, таксативно су побројане и надлежности у оквиру којих Председништво БиХ мора доносити одлуке консенсусом.

[22]

Савет министара, као највиши орган извршне власти, би према наведеном предлогу такође имао умногоме ојачању улогу. [23] Председништво БиХ, након консултација са партијама у Представничком дому Парламентарне скупштине, именује мандатара за састав Савета министара. Савет министара би требао да води спољну политику, извршава акте Парламентарне скупштине, предлаже законе и годишњи буџет, усмерава рад институција БиХ и испуњава домаће и међународне обавезе. Међутим, важно је истаћи да је функција председника Савета министара веома ојачана.

У досадашњем току имплементације Дејтонског споразума уведене судске институције (Суд БиХ, Тужилаштво БиХ, Државна агенција за истраге и заштиту и Савет тужилаца) су, такође, наведене у наведеним амандманима на Устав Босне и Херцеговине без прецизирања њиховог састава, процедура рада и овлашћења. [24] Истовремено је предвиђено да убудуће Представнички дом Парламентарне скупштине БиХ на предлог Савета министара, а не Председништва БиХ како је раније било предвиђено, усваја годишњи државни буџет.

[25]

Уколико се детаљније анализирају наведени Уставни амандмани долази се до закључка да су темељни принципи утврђени дејтонским Уставом БиХ (наведени у члану I) остали непромењени а да су суштинске измене устава везане за најпре за утврђивање надлежности државе БиХ, подељене надлежности између државе и ентитета и односе државе са међународним организацијама. У том смислу ојачана је улога институција Босне и Херцеговине пре свега на међународном плану. Реинжењеринг институција

Босне и Херцеговине, са друге стране, потврђује да су творци измена устава ове земље полазили од тековина савременог парламентаризма. До сада успостављене институције правосуђа на централном нивоу у Босни и Херцеговини само су додатно потврђени таксативним навођењем у члану VIбис Уставних амандмана.

Наведени предлог Уставних амандмана, око кога је било постигнута сагласност Сједињених Америчких Држава и Европске уније није био усаглашен и са другим државама чланицама Савета за имплементацију мира у БиХ, који је основан након потписивања Дејтонског мировног споразума. То је утицало и на недостатак координације САД и ЕУ са другим партнерима, а пре свега са Руском Федерацијом и Народном Републиком Кином. После додатних консултација САД и ЕУ са локалним политичким актерима у Босни и Херцеговини крајем 2009. године и изражавања њиховог незадовољства понуђеним предлозима било је јасно да се не може осигурати неопходна већина која би у оба дома Парламентарне скупштине Босне и Херцеговине могла усвојити наведени пакет уставних амандмана. Такође, и у бошњачком националном корпусу је дошло до видног размимоилажења између Странке демократске акције БиХ, која је у начелу била сагласна са предлозима Уставних амандмана, и Странке за Босну и Херцеговину, која их је одмах по презентирању одбила.

Странка независних социјалдемократа Републике Српске је такође одбила наведени пакет уставних амандмана. Хрватске политичке странке, такође, нису биле сагласне са предлозима Уставних амандмана. Оне и даље упорно инсистирају на, како наводе, пуној једнакоправности босанскохерцеговачких Хрвата са друга два конститутивна народа (Бошњацима и Србима), што подразумева и формирање њихове територијалне аутономије у деловима западне Херцеговине, централне Босне и Посавине.

Недовољна одлучност САД и ЕУ да санкционишу некооперативост босанскохерцеговачких лидера допринела је коначном крају Бутмирског процеса и фактичком блокирању процеса уставних реформи. Истовремено, Северноатлантски савет је 4. децембра 2009. године одбио да понуди Босни и Херцеговини Акциони план за чланство (*Membership Action Plan – MAP*) са образложењем да је неопходно успешно окончање уставних реформи и стварање функционалних институција власти на нивоу државе. [\[26\]](#) Једна од оцена шефова дипломатија држава чланица Северноатлантског савеза се односила и на политичку нестабилност земље и бројне унутрашње поделе.

И Европска унија је, истовремено, у бројним актима својих институција напомињала да је неопходно успешно окончати процес уставних реформи, а још увек је задржала и визни

режим за грађане Босне и Херцеговине. Такође, актуелна је и расправа о будућој улози Канцеларије Високог представника за Босну и Херцеговину. И по овом питању локални актери показују различито расположење. Бошњачки политички лидери су против укидања ове институције, док су српски политички званичници за престанак њеног мандата.

Закључак

За разлику од већине савремених политичких система у којима грађани непосредно на референдуму исказују своју политичку вољу у вези са изменама постојећег или доношења новог конститутивног акта, конститутивни народни и грађани Босне и Херцеговине то нису у прилици. Полазећи од тога да је Устав Босне и Херцеговине донет 1995. године у оквиру ширег мировног споразума њиме није предвиђено да грађани утичу на његове измене и допуне. Напротив, процедура измене или усвајања новог устава подразумева осигуравање двотрећинске већине присутних у Представничком дому, а мора бити осигурана и већина у Дому народа Парламентарне скупштине. [\[27\]](#) Ово заправо подразумева да је неопходно осигурати подршку водећих политичких партија у Босни и Херцеговини, као и националних елита. Истовремено, имајући у виду веома изражене разлике у политичком виђењу Босне и Херцеговине од стране водећих политичких партија у овој земљи, није реално да до постизања минималног консенсуса ускоро дође. И евидентни притисци администрације Сједињених Америчких Држава и Европске уније до сада нису уродили плодом и поред обећања да ће усвајање амандмана на Устав Босне и Херцеговине допринети укупном процесу евроатлантских интеграција земље.

Целокупни политички систем Босне и Херцеговине структуриран је на доминацији етнонационалног принципа, те као такав не дозвољава да се успостави грађанска алтернатива. Штавише, битно је напоменути да политичке елите три конститутивна народа управо једни у другима препознају проблеме за функционисање државе Босне и Херцеговине. Међународна заједница је, такође, неретко склона симплификацији свдећи сложене проблеме у Босни и Херцеговини на персонална питања, тј. на два национална лидера – Милорада Додика и Хариса Силајџића, као предводнике два дијаметрално супротна виђења будућности Босне и Херцеговине. [\[28\]](#) Но, то наравно не одговара реалности коју карактеришу изразито лоше економске прилике, још увек веома изражена етничка дистанца као и нови талас етнонационалне хомогенизације.

Покушај међународне заједнице да као примамљиву понуду националним лидерима Босне и Херцеговине понуди интензивирање процеса придруживања Европској унији и

Северноатлантском савезу неће дугорочно донети пожељне резултате. Мада је јасна њихова намера да се на нивоу државе Босне и Херцеговине формирају стабилни институционални оквири који ће задовољити критеријуме за интензивирање дијалога Сарајева и Брисела. Истовремено, требала би бити заобиђена и неслога међународне заједнице у вези са захтевима према Босни и Херцеговини. То подразумева нужне консултације САД и ЕУ са другим партнерима у оквиру Савета за имплементацију мира у Босни и Херцеговини, а пре свега са Руском Федерацијом.

Није реално, међутим, очекивати и да ће лидери три народа самостално отпочети нове преговоре о уставним реформама. То потврђује и случај четворомесечног Прудског процеса (новембар 2008–март 2009), који је резултирао једино усвајањем амандмана на Устав БиХ, који се односи на статус Брчко Дистрикта. [\[29\]](#) И овај процес је имао значајну подршку међународне заједнице, али није успео да доведе до измена постојећег Устава Босне и Херцеговине. Дакле, веома удаљене позиције лидера националних странака у Босни и Херцеговини не стварају реалну могућност да се изврше уставне промене у наредном временском раздобљу, а посебно имајући у виду скорашње отпочињање кампање уочи парламентарних избора.

Са друге стране, може се очекивати хитна процедура за измене делова Устава Босне и Херцеговине који су везани за начин представљања националних мањина, тј. припадника неконститутивних етничких заједница, у оквиру Председништва и Дома народа Парламентарне скупштине БиХ. С тим у вези је формирана и посебна комисија парламента БиХ која има за циљ да у складу са пресудом Европског суда за људска права регулише наведено питање.

(Рад је реализован у оквиру пројекта „Србија и савремени свет: перспективе и путеви учвршћивања спољнополитичког, безбедносног и спољноекономског положаја Србије у савременим процесима у међународној заједници“, Министарства науке и технолошког развоја Републике Србије, бр. 149002Д, за период 2006–2010. године.)

ЛИТЕРАТУРА

„Амандмани на Устав Босне и Херцеговине“, Председништво БиХ, Сарајево, 25. март 2006. године

Дејтонски споразум, ИП „Наша Борба”, Фининвест, Београд, 1996.

Ђукановић, Драган, „Босна и Херцеговина између централизације и дисолуције“, *Међународна политика*, год. LIX, број 1130–1131, Београд, 2008, стр. 34–44.

Ђукановић, Драган, „Хрватско питање у (пост)дејтонској Босни и Херцеговини“, *Нова српска политичка мисао – анализе*, година III, број 5–6, Београд, 2007, стр. 77–84.

Ђукановић, Драган, „Измене уставног устројства Босне и Херцеговине – иницијативе и могућности“, *Међународни проблеми*, година LVI, број 2–3, Београд, стр. 305–322.

„Крешевска декларација“, Крешево, 21. рујна 2007.

„Оквирни споразум о Федерацији Босне и Херцеговине“, Вашингтон, 1. март 1994.

“Sejdic and Finci v. Bosnia and Herzegovina (application nos. 27996/06 and 34836/06) – Prohibiting a Rom and a Jew from standing for election to the House of Peoples of the Parliamentary Assembly and for the state Presidency amounts to discrimination and breaches their electoral rights”

**,
European Court of Justice, Strasbourg, 22 December 2009.**

„Устав Босне и Херцеговине“, Дејтон, 21. новембар 1995.

„Уставни амандмани“, Бутмир, 21. новембар 2009.

„Заједничка изјава о Уставу БиХ“, Бања Лука, 26. јануар 2009.

„Заједничка изјава предсједника ХДЗ БиХ, СДА и СНСД – др Драгана Човића, Сулејмана Тихића и Милорада Додика“, Пруде, 8. новембар 2008.

„Заједничка изјава предсједника ХДЗ БиХ, СДА и СНСД“, Сарајево, 25. март 2009.

„Зелено свјетло за Црну Гору, БиХ на чекању“, *Радио Слободна Европа – Радио Слобода*, Програм на јужнословенским језицима (босанском, црногорском, хрватском и српском), Праг, 4. децембар 2009, Интернет, http://www.slobodnaevropa.org/content/nato_map_bih_crna_gora/1894771.html, 14/03/2010.

[1] Овај документ је познатији као Дејтонски споразум. Видети: *Дејтонски споразум*, ИП „Наша Борба“, Фининвест, Београд, 1996.

[2] Најчешће се говори о децентрализацији Босне и Херцеговине у оквиру између четири и шест мултиетничких региона.

[3] Видети: Драган Ђукановић, „Босна и Херцеговина између централизације и дисолуције“, *Међународна политика*, год. LIX, број 1130–1131, Београд, 2008, стр. 34–44.

[4] Драган Ђукановић, „Хрватско питање у (пост)дејтонској Босни и Херцеговини“, *Нова српска политичка мисао – анализе*, година III, број 5–6, Београд, 2007, стр. 77–84.

[5] „Оквирни споразум о Федерацији Босне и Херцеговине“, Вашингтон, 1. март 1994. године.

[6] Најочигледнији је пример града Мостара, који је подељен на два етнички хомогена подручја са бошњачком и хрватском већином. Такође, у Федерацији Босне и Херцеговине постоји велики број школа у којима бошњачка и хрватска деца иду у одвојена одељења („две школе под истим кровом”).

[7] О овој теми видети више у: Драган Ђукановић, „Измене уставног устројства Босне и Херцеговине – иницијативе и могућности“, *Међународни проблеми*, година LVI, број 2–3, Београд, стр. 305–322.

[8] Драган Ђукановић, „Босна и Херцеговина између централизације и дисолуције“, *Међународна политика*

,
op. cit

,
, стр. 38–40.

[9] Исто, стр. 40.

[10] Хрватске странке у БиХ подвлаче да се залажу за успостављање функционалне државе са три нивоа власти – државним, средњим и локалним. Међутим, у кључном документу усвојеном још 2007. године – Крешевској декларацији није сасвим дефинисано шта се подразумева под средњим нивоом влади. Видети у: „Крешевска декларација“, Крешево, 21. рујан 2007.

[11] То су Хрватска демократска заједница, Хрватска демократска заједница 1990, Хрватска странка права, Хрватска сељачка странка БиХ, Странка „Радом за бољитак“ и Хрватска кршћанскодемократска унија.

[12] Видети документ: „Амандмани на Устав Босне и Херцеговине“, Предсједништво

БиХ, Сарајево, 25. март 2006.

[\[13\]](#) „Заједничка изјава предсједника ХДЗ БиХ, СДА и СНСД – др Драгана Човића, Сулејмана Тихића и Милорада Додика“, тачка 1. – *Уставна реформа*, Пруде, 8. новембар 2008.

[\[14\]](#) Видети: „Заједничка изјава о Уставу БиХ“, тачка 3, Бања Лука, 26. јануар 2009.

[\[15\]](#) Видети: „Заједничка изјава предсједника ХДЗ БиХ, СДА и СНСД“, тачка 2, Сарајево, 25. март 2009.

[\[16\]](#) **“Sejdic and Finci v. Bosnia and Herzegovina** (application nos. 27996/06 and 34836/06),

Prohibiting a Rom and a Jew from standing for election to the House of Peoples of the Parliamentary Assembly and for the state Presidency amounts to discrimination and breaches their electoral rights”, European Court of Justice, Strasbourg, 22 December 2009.

[\[17\]](#) „Уставни амандмани“, члан III, ставови а, ј, к и л, Бутмир, 21. новембар 2009.

[\[18\]](#) Исто, члан III, 2bis.

[\[19\]](#) Исто, члан III, став 6.

[\[20\]](#) Исто, члан VI.

[\[21\]](#) Исто, члан V.

[22] Исто, члан V, став d.

[23] Исто, члан Vbis.

[24] Исто, члан Vlbis.

[25] Исто, члан VIII, став 1.

[26] „Зелено свјетло за Црну Гору, БиХ на чекању“, *Радио Слободна Европа – Радио Слобода*, Програм на јужнословенским језицима (босанском, црногорском, хрватском и српском), Праг, 4. децембар 2009, Интернет, http://www.slobodnaevropa.org/content/nato_map_bih_crna_gora/1894771.html, 14/03/2010.

[27] „Устав Босне и Херцеговине“, члан X, став 1.

[28] Richard Holbrooke and Paddy Ashdown, “A Bosnian Powder Keg”, *Guardian*, London, October 22, 2008.

[29] Исто, члан VI, став 4.